

סימן קי

בענין שומע כעונה בספירת העומר

ומה"ט יש להעיר צמה דמייתי השע"ת (תפט, ו) מחלוקת אחרונים אם שיך לספור ספירת העומר בראשי תיבות כגון שאומר היום ל"ג בעומר וכל כה"ג, שדעת הגט פשוט דילא, וכן מייתי הצאר היטב (שם ו) מהכנה"ג בשם מהר"ש הלוי, והפר"ח והשאלת יעב"ץ הסכימו שלא ילא, ול"צ בדבריהם, אטו יש בספירת העומר דין אמירה ולשון, הא לא בעינן אלא מעשה של ספירה, וכל שיש כאן ספירה ואפילו בר"ת פשיטא שילא, וכמו לענין הגדת עדות דפשיטא דהוי הגדה צכה"ג, ול"ע [ואולי השאלת יעב"ץ לשיטתו (צס"ו קל"ט) דמהניא ספירה צלה"ק ואע"פ שאינו מצין, ומייתי ליה השע"ת (שם, ה)].

ויעויין עוד צמה שפלפלו הגרע"א ודודו הגר"ו איגר בנידון ספירה בכתב, אם צדין וספרתם האמור בספירת העומר נאמרה הלכה שיוציא בשפתיו, ואו דסגי צכל מעשה של ספירה, עיין בתשובות הגרע"א קמא ת' כ"ט - ל"ב, וגם צזה יש להעיר מהאמור דנראה דאין זה תלוי צדין אמירה ודיבור, אלא צורה של מעשה ספירה, וזה ניידון צפ"ע מצכל התורה.

הביאור הלכה (צס"ו תפ"ט ס"א) צד"ה ומלוה על כל אחד, הביא מחלוקת ראשונים ואחרונים אם שיך שומע כעונה בספירת העומר, וצדצרי הציה"ל שם נראה דהשו"ט היא צהא דאיתא צגמ' מנחות (סה, צ) "ת"ר וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד", אם נכלל צזה גם דכל א' מחויב לספור בעלמו, ולא שילא ע"י שומע מפי אחרים, עיי"ש.

אמנם נראה להעיר צזה, דאין שיך כלל הכלל דשומע כעונה בספירת העומר, דלכאורה שומע כעונה שיך רק היכא דיג דין אמירה או קריאה ועניה כצרכות והלל, דצזה שיך הכלל דשומע כעונה, אצל ספיה"ע אינו דין של אמירה אלא של מעשה ספירה ומהיכ"ת דיהני שומע כעונה, ור"ה ליקוד זה ממש"כ המ"א (תפ"ט) דצספירת העומר אם ספר צלשון שאינו מצין לא ילא ואפילו אם ספר צלשון הקודש, "כי לא ידע מאי קאמר ואין זה ספירה", הרי דאמירה לחוד וספירה לחוד.

סימן קיא

בגררי ספירת העומר

היינו שאנו מונים אחד ועשרים יום, והמנין המועט [אחד] קודם למנין המרובה [עשרים].

ולכאורה נראה דלא דמי ספירת העומר לגט בלל, דצספירת העומר עיקר המנין הוא לספור ימים ושצעות, ועיקר השינוי צין יום אחד לחצירו הוא לעולם צמנין המועט, וכמו צאחד

א

בסדר מנין הימים בספיה"ע ובגמ

ברמ"א צשו"ע אה"ע (קכו, ה) כתב, "ויכתוב [צגט] צשנים מנין המרובה קודם, אצל צימים יכתוב מנין המועט קודם וכ"מ צטור", וכתב עלה צצ"ש (ס"ק ט"ו) "וכן הוא צספירת העומר",

בכללם, וראשון אינו סכום ומנין, אלא תאריך וזמן, ולא ילא ידי חיוב ספירה ומנין, אלא ע"י שיאמר היום יום אחד בעומר, ולמחר היום שני ימים בעומר, ודו"ק.

ג

שבח לספור יום א'

בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ח), 'אם שכח לצרף באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים, סופר בשאר ימים בלא צרכה'. הנה הבית הלוי (ח"א סי' ל"ט) חידש דגם מי ששכח יום א', אף שאין לו לצרף על ספירת הימים, עדיין הוא יכול לצרף על ספירת השבועות, דמבואר בגמ' מנחות (סו, א) דמלוא למימני יומי ומלוא למימני שבועי, ומבואר ברבינו ירוחם (כ"ד ח"ה) דמלות ספירת הימים ומלות ספירת שבועות הם שני מלות חלוקות כמו תש"י ותש"ר, ואינם תלויות ז"ל ואלכן פסק שם הבית הלוי, ז"ל א"כ אם דלג ציוס שלא נשלם צו השבוע, נהי דהפסיד מנין הימים, מ"מ מנין השבועות לא הפסיד עדיין, ובכל יום כשנשלם צו השבוע אפשר דיכול לצרף'.

ועשרים יום, המנין של עשרים הוא המנין של אתמול, ועיקר השינוי ותוספת המנין של יום זה הוא במנין של אחד שהוא המנין המועט, ולהכי מונים את המנין המועט קודם, אבל בשטרות או גיטין אין שם תורת מנין כלל, אלא כותבים את הזמן והתאריך של השטר, וזמן השטר הוא מלורף מהמנין המרובה והמועט כאחד, ואין עדיפות כלל למועט יותר מן המרובה, ושפיר יכול למנות את המנין המרובה בתחילה, ול"ע?

ויתכן דעת הב"ש, דס"ל דצמלות ספירת העומר אין החפלא של המלוא לספור ולמנות את השינוי והתוספת שבין יום לחזירו, אלא הוא מחויב להזכיר בכל יום ויום מה מנינו להעומר, והוא ממש כזמן הגט והשטר, ושפיר הוכיח הב"ש מקפירת העומר לגט, דאי"ז אלא תאריך גרידא ולא מנין וספירה. אף בפשוטו נראה כמש"כ, דעיקר המלוא היא למנות ולספור ימים ושבועות, ואת השינוי שבין יום לחזירו דזהו עיקר המנין, ולפ"ז אזדא לה רחית הב"ש.

ב

ספירת העומר מנין ולא תאריך

עובדא הוי בא' שאמר היינט איז דער ערשטר טאג פון ספירה [היום הוא היום הראשון של ספירת העומר], ונתעוררה שאלה אם זהו גופא הוי ספירה כראוי, ושזב אינו יכול לספור עם צרכה?

ובשבא הדבר לפני רבינו ז"ל אמר דלאו ספירה היא כלל, דער ערשטר איז ניט איין [שראשון הוא לא אחד], וכמו"כ היום השני של ספירה"ע, הוא לא שני ימים, וע"כ לא הוי ספירה. והביאור הוא דספירה"ע אינו להזכיר את היום והזמן שהוא עומד צו, אלא החיוב לספור את מנין הימים שעברו, וכמו שכ' החינוך (מ' ש"ו) "שאלנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין", דחיוב הספירה הוא לספור ולמנות את חשבון הימים

ומרן הגר"ח ז"ל הוסיף ע"ז, דלפ"ז יש לומר דלא רק ציוס שנשלם השבוע הוא יכול לצרף, אלא אם הוא שכח יום א' בשבוע הראשון, הוא יכול למנות מהשבוע השני ואילך בצרכה בכל יום ויום, דהן אמנם דכל זמן שלא נשלם שבוע א', לא חלה המלוא למנין שבועי, אבל לאחר שנשלם שבוע א', י"ל דהמלוא לספור שבועות היא בכל יום ויום, ולא רק ציוס שנשלם צו השבוע. ודיעוין בצעה"מ (סוף פקחים) שכתב, 'והמקומות שנהגו שלא למנות שבועות בכל יום ויום עד מלאת השבוע בכל שבוע ושבוע הוא המנהג היפה' [אולם הרא"ש בתשובה (כלל כ"ד סי' י"ג) כתב, 'נהגו בכל תפולות ישראל למנות יומי ושבועי בכל לילה ואומרין שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים, ולא שמענו אדם שערער בדבר אלא הרז"ה, ומנהג אבותינו תורה היא' וע' גם צטור בשם אבי העזרי דלאחר ז' ימים הוא

אינו מונה ימים אלא הוא מונה שבועות, ואת מנין הימים שבאותו שבוע, ומבואר דהמלצה למימני יומי הוא פרט במלצה למימני שבועי, אבל עיקר המלצה היא למימני שבועי, ומהשבוע הראשון עיקר המנין

כל יום ויום הוא לפי מנין השבועות, וא"כ נראה דבשכח יום א' בשבוע הראשון, ובגמר השבוע חל עליו המלצה למימני שבועי, שוב הוא יכול לספור בצרכה מידי יום ביומו.

סימן קיב

בשיטת הבה"ג שםפירת כל הימים מעכבת

א

ביאור שיטת הבה"ג

כתבו התו' צמגילה (כ, ז - ד"ה כל הלילה), "וצה"ג כתב דהיכי דאינשי לצרך צלילה ימנה למחר צלי צרכה, וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בצרכה דבעינן תמימות וליכא". והנה לכאורה תחילת דינו של הבה"ג דאם שכח צלילה יספור ציוס צלא צרכה, ל"צ דממנ"פ אי ס"ל דלילה אינו דין לעיכוצא בצפירת העומר, א"כ למה לא יספור ציוס עם צרכה, ולכאורה גם סוף דינו של הבה"ג מורה כן, שהרי כתב דאם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בצרכה, וא"כ מבואר דבספר ציוס יכול למנות בשאר הימים עם צרכה, וע"כ היינו טעמא דספירת העומר ציוס ספירה מעלייתא היא, וא"כ הדק"ל למה לא ימנה ציוס עם צרכה. [והנה האחרונים דנקטו כפסק זה להלכה, ביארו לשיטתם דדינא הכי מלד דיני ספק ספיקא, די שפק א' אולי יולאים ידי חובת ספירה ציוס כהבה"ג, וספק שני אולי לא קיי"ל כהבה"ג שאם שכח לספור יום א' דשוב אינו סופר, כי י"ל דכל יום ויום הוא מלצה צפ"ע, וע"כ מכח הקולא של שתי השיטות אפשר לסמוך על ספירה ציוס [צלא צרכה מספק שיטת ר"ת], למנות ולצרך בשאר כל הימים, ותירון זה עולה יפה לענין הלכה, אבל אי"ז נראה צמשמעות דברי הבה"ג שדבריו הם מתורת ודאי ולא מתורת ספק, ואכתי ל"ע].

מלות ספירה, הוא משום דס"ל דכל המ"ט יום הויין חדא מלצה של ספירת העומר, וספירת כל יום היא חלק מחלקי המלצה של ספירת כל המ"ט יום, ולהכי אם חיסר יום אחד חיסר בקיוס המלצה ואזדה לה המלצה. אכן למעיין בעומק לשונו של הבה"ג נראה כוונה אחרת דצדכריו, דהבה"ג לא יסד את שיטתו מכח קרא דוספרתם לכס וכו' שצע שצתות תמימות תהיינה, דמשמע דצעינן ספירת שצע שצתות, אלא משום דצעינן תמימות וליכא, ונראה מזה דצחמת גם להבה"ג כל יום ויום הוי מלצה צפ"ע, ואין מלות ספירה של יום א' מעכב את חצירו, וטעמיה דהבה"ג דצשכח יום א' צטלה המלצה, הוא דין מסוייס צמעשה הספירה והמנין של המ"ט יום, דכל חלות המעשה ספירה הוא ע"י שמונה כל יום ויום ציומו, וע"י הספירה של אתמול עולה לו החשבון של יום המחר, וה"ט משום דצעינן תמימות צמעשה הספירה, אבל אם חיסר יום א' א"כ חסר לו צמעשה הספירה, ואין הספירה של מחר קרויה ספירה דהוי ספירה לסירוגין, וספירה לסירוגין אינה ספירה.

ויסוד לזה נראה, משיטת רב סעדיה גאון דמיית הטור (או"ח סי' תפ"ט), וז"ל, ורב סעדיה כתב שאם שכח צאחד מן הימים יצרך צימים שלאחריו, חוץ מלילה הראשון שאם שכח ולא צירך צו שלא יצרך עוד, עכ"ל. והנה להמהלך הפשוט צדינו של הבה"ג, דספירת יום א' מעכבת לפי שכל המ"ט ימים הויין חדא מלצה, ל"צ חילוקו של הרס"ג צין יום ראשון לשאר הימים, דממנ"פ אם חדא מלצה הם שאר ימים נמי, ואם כל יום הוי מלצה צפ"ע, יום ראשון נמי הוי מלצה צפ"ע. אכן נראה דמזה יסוד

והנראה צזה, דהנה צפשיטות טעמיה דהבה"ג דאם שכח למנות יום אחד צטל ממנו

השבת השביעית שהוא יום החמישים תספרו, וא"כ לא נאמר בזה אלא שיעור במלות הספירה עד מתי היא נוהגת, ולעולם עיקר הספירה היא ספירת שבועות, וא"כ ל"ב איפה הוזכר בתורה ספירת ימים, והדבר ל"ב.

אולם להרמב"ם ניחא דכוונת התורה היא תספרו חמישים יום כפשוטו, אלא שהיום החמישים נספר ע"י קידושו בתורת יו"ט, וא"כ יש בתורה מלות ספירת ימים, וכמו"כ ניחא להרא"ש דתספרו חמישים יום הוא עיגול המספר, א"כ מפורש בתורה מלות ספירת הימים.

אך צעיקר הדבר נראה, דגם להרמב"ם עיקר המלוא היא ספירת שבועות, דכך כתב הרמב"ם בפ"ז מתו"מ הל' כ"ב, 'מלות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר ומלוא למנות הימים עם השבועות שכ' תספרו חמישים יום', הרי דעיקר המ"ע היא למנות שבע שבתות תמימות, אלא דככלל מנין השבועות הוא לספור את הימים עם השבועות.

דבאמת ימי הספירה הם חמישים יום, וא"י מקלקל את הספירה, וכע"ז הוא שי' הרמב"ם].

ב. והנה יש לתמוה תמיהה רבתי במלות ספיה"ע, דהנה במנחות (קו, א) (א) וצחגיגה (יז, א) (א) ור"ה (ה, א) איתא דמלוא למימני יומי ומלוא למימני שבועי, שכתוב תספרו חמישים יום, וכן קיי"ל להלכה, וקשה דלפי ב' הפירושים ברש"י פ' אמור לא הוזכרה מלות ספירת הימים בכלל, דפסוק בפ' אמור נאמר, וספרתם לכם - שבע שבתות כו', עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם וגו', ולפי פי' א' ברש"י פשטיה דקרא דתספרו קאי על עד ממחרת השבת השביעית, ואח"כ כ' חמישים יום והקרבתם שביום החמישים הוא יום הקרבת העומר, ולפי"ז תספרו לא קאי על ספירת הימים על קרא דחמישים יום, אלא על הספירה של השבע שבתות, ולפי"ז אין מפורש בתורה אלא המלוא למימני שבועי, ויום החמישים יום לא הוזכר אלא כלפי שביום חמישים הוא קביעות חג השבועות, ואשר ביום זהו והקרבתם וגו' את קרבן היום, ולפ"ש השני ברש"י הכוונה היא שעד ממחרת

סימן קיד

בענין ל"ג בעומר

התספורת בל"ג בעומר הוא משום דל"ג בעומר חשוב כיו"ט, וציו"ט שרי להסתפר. ולהל"ד הא' דההיתר הוא אך משום מקלת היום ככולו אין היתר להסתפר בערב כי זהו בכלל מקלת היום, וכל ההיתר נוהג רק מהצוקר, אצל אס יסוד ההיתר הוא כי קבלנו את יום ל"ג בעומר ליו"ט, לכאורה פשוט דההיתר הוא משהתחיל יום ל"ג בעומר בערב.

וראיה ברורה לזה, דהא בצע"ף ג' מייתי הרמ"א דבהרבה מקומות נוהגין למנות את הל"ג יום מב' אייר עד שבועות, ואפ"ה גם הם נוהגים היתר תספורת בל"ג בעומר, וזודאי דלשיטה זו לא

יעויז בשו"ע אור"ח (סי' תל"ג ס"ב) שכ' הרמ"א "מסתפרים ביום ל"ג וכו' ואין להסתפר עד ל"ג בעלמנו ולא מצערב", וצ"ב שם (ס"ק י"א) מייתי פלוגתת אחרונים שמקילים להסתפר גם מצערב, ול"ב צביאור פלוגתתם.

ונראה לבאר דיסוד מחלוקתם אם היתר התספורת ביום ל"ג בעומר הוא משום מקלת היום ככולו, כי באמת גם בל"ג בעומר מתו וראוי לנהוג בו אבילות, אלא שמקלת היום ככולו והו"ל כאלו תמו הל"ג ימים דאבילות במקלת היום, וכעין שיטת המחבר שם לגבי לד' בעומר, ואו משום דהיתר

שייך לומר מקלת היום ככולו, דהא עדיין הוא עומד באמצע המנין ולא בסופו, ודין מקלת היום ככולו לא שייך אלא בסוף המנין ולא באמצעו, וא"כ איך מותר להסתפר בל"ג בעומר עלמו, ובע"כ ל"ל דההיתר להסתפר בל"ג בעומר הוא היתר מיוחד

כי יוס ל"ג בעומר חשוב כיו"ט, וא"כ פשוט דלפ"ז ההיתר נוהג מצערב ג"כ. [אך עיין בציה"ל (בס"ג שס - ד"ה יש נוהגים) שכ' בשם הפמ"ג שגם לשיטה זו ההיתר הוא משום מקלת היום ככולו, עיי"ש].

סימן קטו

בענין איז מפסיקין בקללות שבת"כ

א. במשנה במגילה (לא, א) 'אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן', והנה ברמ"א באו"ח (סו"ס קל"ח) כתב, 'זיכויין שיתחיל תמיד לקרא בדבר טוב ויסיים בדבר טוב, וע"ל סימן תכ"ח', והנה הרמ"א זיין לסימן תכ"ח, וכונתו נראה להא דמייתי המחבר שם (תכ"ח ס"ו) לדינא דמתני' וז"ל, 'קללות שבתורת כהנים [פרשת בחוקותי] אין מפסיקין בהם אלא אחד קורא כולם, ומתחילים בפסוקים שלפניהם ומסיים בפסוקים שלאחריהם', ומשמע מהרמ"א דהך דינא דאין מפסיקין בקללות, חד דינא וחד טעמא הוא אם הא דמתחילין בדבר טוב ומסיימים בדבר טוב, אך באמת מסוגית הגמ' במגילה (לא, ב), נראה דהא דאין מפסיקין בקללות מטעמא אחרינא הוא, וז"ל הגמ' שם, 'ואין מפסיקין בקללות, מה"מ, אר"ח בר גמדה אמר רבי אסי דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס', וברש"י שם, 'אל תמאס, והמפסיק בהן מראה עלמו שקשה לו לקרות, ובמסכת סופרים (פי"ב) יליף לה מסיפיה דקרא ואל תקון בתוכחתו אל תעשו קולין קולין פסקים פסקים לשון קליה', וכד' המ"ס כתבו התו' שם (ד"ה אין מפסיקין בקללות), ולפ"ז בודאי הדין דאין מפסיקין בקללות דינא אחרינא הוא.

דמתחיל בדבר טוב, הוא משום הך טעמא דאין אומרים ברכה על הפורענות, אך ל"ע דהנה שם בגמ' אמרו, דבקללות שבמשנה תורה פוסק כי קללות שבמשנה תורה בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עלמו אמרו, ולכאורה זה חילוק רק אי הוי הלכה שאין אומרים ברכה על הפורענות, דבזה י"ל דפורענות הוא רק בקללות שנאמרו מפי הגבורה ממש, אבל מלד הדין דמתחיל בדבר טוב המבואר ברמ"א, משמע דהוא כלל שכל דבר רע על ישראל אין מתחילין בו, ולכאורה מזה מוכח דתרי דיני נינהו. [א"ה, צביאור הגר"א זיין על ד' הרמ"א הנ"ל, לירושלמי בפ"ג דמגילה הל' ז', ושם צירושלמי מייתי על מתני' דאין מפסיקין בקללות, את שני הטעמים של הצבלי, מלד אל תקון בתוכחתו, ומלד ברכה על פורענות, וסיימו צירושלמי, 'אר"י יוסה בר זון לא מטעם הזה, אלא זה שהוא עומד לקרות בתורה לריך שיהא פותח בדבר טוב וחותר בדבר טוב, ומייתי לה גם צמ"ס (פי"ב), ומבואר בהדיא דלהירושלמי והמ"ס חד דינא נינהו, אך נראה דהירושלמי פליג על הצבלי בזה, ולדידן תרי דיני נינהו].

ובאמת מקור דברי הרמ"א הם ברמז"ס צפי"ג מהל' תפלה הל' ה', וז"ל שם, 'כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם כו', מפני שהוא תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה, ושם צהל' ו' כתב הרמז"ס הלכה אחרת בדין שמונה פסוקים אחרונים שבתורה, וצהל' ז'

והנה שם בגמ' אמרו עוד טעם בזה, 'ריש לקיש אמר לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות, אלא היכי עביד, תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם', וא"כ י"ל דהרמ"א פירש דינא